

نقش والدین در تربیت جنسی کودکان از دیدگان اسلام

امینه مولایی^۱

چکیده

از حوزه های چالش برانگیز تعلیم و تربیت در جامعه ما تربیت جنسی کودکان است، که به دلیل وجود پاره ای از ابهام ها و سوء تفاهم های فکری و نظری با مشکلات فراوانی دست به گریبان بوده که زمینه ساز ایجاد و بروز بسیاری از معضلات اجتماعی در میان نسل جوان است. هدف از این تحقیق بررسی نقش والدین در تربیت جنسی کودکان از دیدگان اسلام می باشد. روش تحقیقی به صورت کتابخانه ای بوده و نتایج تحقیق بیانگر آن است که اسلام دینی است که به همه جوانب زندگی بشر پرداخته و شرم و حیا را در مسائلی چون مسائل جنسی، کنار گذاشته است. همیشه راهکارهای اسلامی تربیت جنسی کودکان در مقایسه با راهکارهای غربی مؤثرتر و عاقلانه تر بوده است. هدف تربیت جنسی این است که رشد جنسی کودکان به طور طبیعی و سالم پیش برود و از بروز ناهنجاری، بلوغ زودرس و ابتلا به انواع انحرافات جنسی پیشگیری شود. اگر تربیت بخواهد به صورت کامل و جامع پیاده شود باید تربیت جنسی را به عنوان حلقه ای از حلقه های آن به حساب آورد برای این منظور لازم است که به کودک هویت بخشیده و او را از کارهایی که باعث بیداری زود هنگام غریزه جنسی می شوند دور کرد. به سئوالات جنسی کودک در سطح درک و فهم او نه بیشتر پاسخ داد و فضایل اخلاقی را در او پرورش داد تا کودکی داشته باشیم که بر مبنای تعالیم اسلامی تربیت شده باشد.

کلیدواژه: تربیت جنسی، کودکان، والدین، اسلام

^۱ طلبه سطح ۲، مدرسه علمیه فاطمه الزهرا (سلام الله علیها) نمین.

مقدمه

یکی از حوزه های چالش برانگیز تعلیم و تربیت در جوامع مختلف، از جمله جامعه ما تربیت جنسی کودکان است، که همواره به دلیل وجود پاره ای از ابهام ها و سوء تفاهم های فکری و نظری و نیز موانع اجرایی با مشکلات فراوانی دست به گریبان بوده و همین امر، زمینه ساز ایجاد و بروز بسیاری از معضلات اجتماعی و انحراف های رفتاری در میان نسل جوان و به تبع آن صرف هزینه های سنگین جهت مقابله با این انحراف ها است در عین حال باید بر این نکته تاکید کنیم که در حوزه ی عمل تربیت جنسی از موضوع های چالش برانگیز برای خانواده های ایرانی است. پدران و مادران مسئول نمی توانند نسبت به گزینه جنسی فرزندان خود بی تفاوت باشند زیرا تربیت جنسی یکی از دشوارترین و حساسترین انواع تربیت ها است که اندک اشتباهی در آن ممکن است کودکان را به وادی فساد بکشد. صاحب نظران و اندیشمندان مختلف تعلیم و تربیت و روانشناسی، هریک بر مبنای تلقی و مبادی فکری و معرفتی خود و نیز ارزشهای فرهنگی و اجتماعی جامعه مورد نظر، تبیین و برداشت خاصی را در زمینه تربیت جنسی ارائه کرده اند که مبین نوع نگاه و رویکرد آن ها نسبت به این حوزه ی آموزشی و تربیتی است.

مقدادی و جوادپور (۱۳۹۶) در تحقیقی تحت عنوان "پیشگیری از آسیب های جنسی کودکان در اسلام" به این نتیجه رسیده اند که بر پایه آموزه های اسلامی و دیدگاه فقیهان ضرورت دارد، از همان اوان کودکی و به تدریج، فضایل اخلاقی، حیا، عفت و غیرت در وجود طفل تقویت و پرورش یابد و گزینه جنسی تحت پرورش صحیح و کنترل واقع شود.

تحقیقی با عنوان تربیت جنسی کودک در روایات اهل بیت (ع) توسط افشاری (۱۳۹۴) انجام شده است. دوری از آمیزش در نزد کودک، جدا نمودن بستر کودک، جلوگیری از تماس بدنی با کودک، حفظ کودک از بوسیدن نامحرمان، جلوگیری از دیدن اندام او توسط دیگران از جمله مواردی است که در روایات به عنوان تربیت جنسی کودک نام برده شده است.

نصیری و جعفری (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت عنوان درآمدی بر مبانی تربیت جنسی در تربیت اسلامی ضمن پرداختن به مفهوم و ضرورت تربیت جنسی و اهداف آن در تربیت دینی مبانی تربیت جنسی را: تداوم نسل، واقع بینی، طبیعی بودن نیاز جنسی، عاملیت انسان، عاملیت محیط و شرایط، توانمندی و ارزش و مبانی اندیشه ورزی دانسته است.

در دنیای کنونی که شاهد پیشرفت سریع علم و فناوری و تبادل سریع اطلاعات و ارتباطات جهانی هستیم، تربیت مسأله ای است که همواره مورد بحث و بررسی روانشناسان و دانشمندان علوم تربیتی می باشد. با گسترش و تخصصی شدن علوم، لزوم تحقیق درباره ی تربیت نیز باید در شاخه ها و زمینه های بیشتری دنبال شود یکی از زمینه های تربیتی، تربیت جنسی کودکان است. در دنیایی که از لحاظ علمی در حال پیشرفت و از لحاظ روحی و روانی در حال تحولات بسیار زیادی است نباید از تربیت جنسی کودکان غفلت ورزید. برخی فقط به فکر پیشرفت درسی کودکان خود هستند و نمی دانند که کودکان علاوه بر تحصیل به آموزش جنسی نیز نیاز دارند. بنابراین خانواده به عنوان یکی از مهم ترین نهادهای تربیتی موظف است مسئولیت مهم تربیت فرزندان را به عهده گیرد. لذا ضرورت دارد تا در تحقیقی به بررسی نقش والدین در تربیت جنسی کودکان از دیدگان اسلام پرداخته شود سوال اصلی تحقیق حاضر عبارت خواهد بود از اینکه از دیدگاه اسلام والدین چه نقشی در تربیت جنسی کودکان دارند؟

تعاریف و مفاهیم تربیت جنسی

صاحب نظران و اندیشمندان مختلف تعلیم و تربیت و روانشناسی، هر یک بر مبنای طرز تلقی و مبادی فکری و معرفتی خود و نیز ارزشهای فرهنگی و اجتماعی جامعه مورد نظر، تبیین و برداشت خاصی را در زمینه تربیت جنسی ارائه کرده اند، که مبین نوع نگاه و رویکرد آنها نسبت به این حوزه آموزشی و تربیتی است. در مجموع در ارتباط با تربیت جنسی، تعاریف متعددی توسط صاحب نظران و محققان ارائه شده که در اینجا به برخی از مهم ترین این تعاریف اشاره می شود:

تربیت جنسی به کلیه اقداماتی اطلاق می شود که از دوران اولیه زندگی انسان در جهت رشد متعادل و مناسب انگیزه جنسی انجام شده و هدف آن اطلاع رسانی جنسی، کمک به تکامل رفتارهای جنسی، اجرای وظایف جنسی، تداوم و بقای نسل و رسیدن به رحمت، مودت و آرامش در زندگی است^۱

برخی از صاحب نظران برای تربیت جنسی دو معنا یا مفهوم را در نظر می گیرند. معنای اول، تربیت جنسی به معنای آموزش نقشهای متأثر از هنجارهای اجتماعی دخترانه و پسرانه به دانش آموزان

^۱ رستمی، بررسی دیدگاه دانشجویان درباره چگونگی افزایش آگاهی جنسی ص ۱۱

است. در معنای دوم، تربیت جنسی ارائه و در اختیار گذاشتن اطلاعات ضروری در مورد مسایلی است که به نوعی با گزینه جنسی انسانها مربوط است.^۱

منظور از تربیت جنسی، آموزش آمیزش جنسی نیست، بلکه کلیه مسایل و مباحث مربوط به جنس و جنسیت، آموزش مسایل مربوط به بلوغ (تحول های فیزیولوژی و روانی) آموزش عفت و اخلاق، کنترل و تعدیل گزینه جنسی و... را شامل می شود.^۲

تربیت جنسی ارائه یک سلسله اطلاعات ضروری روانشناختی، جسمانی و دینی درباره مسایل جنسی مربوط به هر فرد و نیز ارائه اطلاعات و آگاهی هایی به فرد در زمینه آشنایی بیشتر با خصوصیات جنس مخالف و هم چنین اس تفاده از تجارب بزرگسالان در خلال ارتباطات با افراد کم سن و سال است.^۳

تربیت جنسی در اسلام

اهداف تعلیم و تربیت ناگزیر از نظریه ای درباره انسان در جهان و غایت زندگی و ارزش نهایی است که انسان باید در تمام زندگی خویش پی گیرد. چون انسان آفریده خداست پس غایت زیست انسانی می تواند فارغ از غایت آفرینش باشد و غایت آفرینش انسان لزوماً با غایت آفرینش جهان اختلاف و تعارضی ندارد بلکه مربوط و شاید یکسان باشد. قرآن نیز مقصد حرکت را صیر عالم و آدم بسوی خداوند معرفی می کند^۴ تربیت اسلامی نیز جهت الهی دارد و به تمام عوامل موثر در اندیشه، رفتار، جسم و روح انسان توجه دارد. تربیت از دیدگاه اسلام عبارت است از: فراهم کردن زمینه ها و عوامل رشد و تکامل همه جانبه انسان و هدایت مسیر تکاملی او به سوی وجود کامل مطلق با برنامه ای منظم و سنجیده مبتنی بر اصول و محتوای از پیش تعیین شده. بنابراین تربیت فرآیندی مداوم و پیوسته است که در تمام مراحل زندگی انسان موثر می باشد.^۵ از منظر قرآن کریم انسان موجودی ارزشمند و کرامت یافته است وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ^۶ ما آدمیزادگان را گرامی داشتیم که در بهترین و زیباترین اندازه گیری ها و قالب ها آفریده شده است لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ

^۱ متقی فر، کاووشی در باب آموزش جنسی در مدارس ص ۱۶

^۲ فرمehینی فراهانی دیدگاه اسلام در مورد تربیت جنسی و ارائه رئوس مطالب برای انواع آموزش در کتب درسی، ص ۳

^۳ دواپی، تربیت جنسی در اسلام ص ۱۶

^۴ علم الهدی، اهداف تعلیم و تربیت در اسلام، ص ۱۳۹

^۵ ابراهیم زاده، فلسفه تربیت، ص ۳۵

^۶ اسرا/ ۷۰

تَقْوِيم^۱ براستی انسان را در نیکوترین اعتدال آفریدیم این انسان باید با برخورداری از توانمندی های شگرف و ظرفیت بیکرانه ای که در وجود او نهاده شده و با استفاده از هدایت الهی سیر تکاملی خود را رقم زند و متخلق به اخلاق الهی شود تا غایت خلقت او که رسیدن به اوج خلیفه الهی و خداگونگی است، تحقق یابد.^۲

بدون تردید، بخشی از موفقیت ها و کامیابی های بشر در گرو تربیت جنسی است؛ چرا که تکامل و تعالی انسان، بسته به تربیت و خودسازی در همه ابعاد وجود اوست و غریزه جنسی یکی از این ابعاد است. لذا هر مکتبی که ادعای تأمین سعادت بشر را دارد، باید برای غریزه جنسی، برنامه داشته باشد و پاسخ روشنی به آن دهد. هدف تربیت جنسی در اسلام، شرح اعمال جنسی نیست، بلکه راهنمایی افراد در برخورد با این نیاز و گاهی حتی جنس مخالف و در مراحل بعد با همسر، ایجاد عشق و علاقه و محبت در زندگی زناشویی، برخورداری از سلامت جنسی، دوری از فسق و فجور، حفظ عفت و پاکدامنی، حفظ کرامت انسانی و التذاذ مفید و موثر سالم که نمودی از لذت های معنوی آخرت است می باشد.^۳

ویژگی های تربیت جنسی در اسلام:

کند و کاو در ویژگی های تربیت جنسی در اسلام، جزیی از کل نظام تربیتی اسلام است. علی الاصول آنچه درباره نظام تربیتی اسلام صدق می کند، درباره تربیت جنسی نیز صادق است. با وجود این، تربیت جنسی ویژگی هایی دارد:

۱- تربیت جنسی در اسلام ربّانی است؛ یعنی این جنبه از تربیت اسلامی نیز آبشخور الهی دارد و مربی و مربی در پرداختن به آن، مکلف و مأجورند. در این فرآیند تربیتی، مربی مسلمان پیوسته در تلاش است تا رفتار جنسی را نیز رنگ عبادی دهد و خشنودی خداوند را نیز بجوید.^۴

۲- تربیت جنسی در اسلام، انسانی است؛ چرا که در این نظام تربیتی همواره بر کرامت و حرمت و قداست انسان تأکید می شود. بنابراین افراد اجازه ندارند از سر شهوت، کرامت خود را زیر پا گذارند و انسانیت خویش را با خواست ها و تمایلات فرومایه آلوده سازند.^۵

^۱ تین / ۴

^۲ ستوده نیا، بررسی روش های . تربیت جنسی در قرآن، ص ۲۹

^۳ غزالی، «کیمیای سعادت»، ص ۳۰۷

^۴ ابوطالبی، تربیت دینی، ص ۳۱

دختران را یک سال کمتر از پسران ذکر کرده است، این به این علت است که سن بلوغ جنسی دختران زودتر از پسران است و دختران زودتر از پسران به این مسائل آگاه می‌شوند.¹

و - جدا سازی بستر کودکان:

با توجه به دستوری که در آیه ۵۸ سوره نور، درباره‌ی لزوم اجازه گرفتن فرزندان در هنگام ورود به اتاق والدین آمده است، به طریق اولی خوابیدن کودکان، در بستر والدین جایز نمی‌باشد. از این رو، والدین باید به این امر، توجه داشته باشند که کودکان را از سنینی که می‌توانند برای ورود به اتاق اجازه بگیرند، (تقریباً از سن سه سالگی) از خوابیدن در بستر خود منع کنند و در بستری جداگانه بخوابانند. بستر کودکان دختر و پسر باید در سنین خاصی، از یکدیگر جدا شود روایاتی وجود دارد که سن جدا سازی را، شش، هفت و ده سالگی می‌داند.²

3- پاسخ دادن به پرسش های جنسی کودکان

برای کودک درباره مسائل جنسی، سؤالاتی مطرح است که می خواهد جواب درست همه آن ها را پیدا کند. با توجه به مسائلی چون: رشد سنی کودکان، آگاهی از تولدهای پیاپی و اطلاع از رفت و آمدهای مادران به بیمارستان، مشاهده نوزادها و جلب توجه همه به آنان و به مادرانشان در دوره پس از زایمان و میزان شکوفایی حس کنجکاوی کودکان، سؤالاتشان در زمینه مسائل جنسی، متفاوت و متنوع است. نمونه های از این سؤالات، عبارت اند از: بچه از کجا آمده است؟ چگونه خداوند، این نوزاد را به ما داد؟ چگونه بچه از شکم مادر بیرون می آید؟ چرا بچه با من تفاوت دارد؟ آلت تناسلی دختر و پسر، چرا شبیه هم نیستند؟

بعضی از پدران و مادران، از پاسخ دادن به این سؤالات، طفره می روند و پرده پوشی می کنند و با تعبیری چون: این پرسش ها به تو نیامده، بزرگ می شوی، خودت می فهمی، بعداً برایت می گویم، بچه ها را ساکت می کنند و بعضی ها هم جواب های نادرست و خلاف واقع می دهند، مثل اینکه گفته می شود: خدا این بچه را از آسمان برای ما فرستاده یا از بیمارستان خریدیم! کودک معمولاً می فهمد که این پاسخ ها، جواب درست سؤالات او نیستند و پدر و مادر، دارند او را فریب می دهند. به نظر می رسد که باید در سطح فهم کودکان، سؤالات آن ها در مسائل جنسی، پاسخ داده شود و از پرده پوشی و پاسخ های خلاف واقع پرهیز گردد؛ زیرا عوارض فراوانی دارد، از جمله،

¹ فقیهی، تربیت جنسی، مبانی، اصول و روش ها، از منظر قرآن و حدیث، ص ۱۵۹

² فقیهی، تربیت جنسی. ص ۱۲۲

ممکن است آن‌ها به دوستان و یا منابعی غیر مطمئن روی آورند که چه بسا زمینه انحرافات جنسی را در آنان موجب می‌گردد^۱

نکات قابل توجه در اصول پاسخگویی به پرسش‌های کودکان عبارت‌اند از:

الف. در پاسخگویی به پرسش‌های جنسی کودکان، صراحت و شفافیت، تا حدی باید باشد که ابهام‌های ذهنی آن‌ها رفع شود.

ب. پاسخ‌ها نباید به هیچ وجه، تحریک‌کننده باشند.

ج. در مواردی که یکی از والدین، توانایی پاسخ‌گویی بهتری دارد، کودک به او ارجاع داده شود.

د- جواب‌ها باید به قدر کفایت و قانع‌کننده باشند و با اینکه بهتر است در پاسخ دادن به این سؤالات، از بیان اضافی و شرح و تفصیل بی‌مورد، خودداری کرد، اما باید در نظر داشت که پاسخ باید قانع‌کننده نیز باشد؛ زیرا اگر کودک، قانع نشود و پاسخ پرسش خود را به دست نیاورد، باز هم این سؤال را در ذهن می‌پروراند و ناچار است به منابع نامطمئن مراجعه کند تا پاسخ خود را بیابد.^۲

^۱ فقیهی، تربیت جنسی، مبانی اصول و روش‌ها، ص ۱۲۸

^۲ ثابت، تربیت جنسی در اسلام، ص ۱۲۹

نتیجه گیری

اسلام دینی است که به همه جوانب زندگی بشر پرداخته و شرم و حیا را در مسائلی چون مسائل جنسی، کنار گذاشته است. همیشه راهکارهای اسلامی تربیت جنسی کودکان در مقایسه با راهکارهای غربی مؤثرتر و عاقلانه تر بوده است. غربیان با فاصله گرفتن از تعالیم دینی و پرداخت به اندیشه های افرادی که جز هوا پرستی به چیزی نمی اندیشند، در منجلابی گرفتار شدند که بیرون آمدن از آن بسیار سخت و دشوار است. اسلام با هدایت صحیح غریزه ی جنسی و پرورش استعدادهای طبیعی همواره راه سعادت بشر را هموار کرده است.

ما باید با تعالیم روح بخش اسلام عزیز به جهت دهی و نظام بخشی این غریزه و هدایت آن در چهارچوب قوانین اجتماعی، پاکدامنی، ایمان و اخلاق را برای بشریت به ارمغان بیاوریم. در این صورت است که می توانیم خانواده ای سالم داشته باشیم که در سایه ی این خانواده به آرامش روحی مناسب دست پیدا کنیم.

هدف تربیت جنسی این است که رشد جنسی کودکان به طور طبیعی و سالم پیش برود و از بروز ناهنجاری، بلوغ زودرس و ابتلا به انواع انحرافات جنسی پیشگیری شود. اگر تربیت بخواهد به صورت کامل و جامع پیاده شود باید تربیت جنسی را به عنوان حلقه ای از حلقه های آن به حساب آورد برای این منظور لازم است که به کودک هویت بخشیده و او را از کارهایی که باعث بیداری زود هنگام غریزه جنسی می شوند دور کرد. به سئوالات جنسی کودک در سطح درک و فهم او نه بیشتر پاسخ داد و فضایل اخلاقی را در او پرورش داد تا کودکی داشته باشیم که بر مبنای تعالیم اسلامی تربیت شده باشد.

فهرست منابع

* قرآن کریم.

الف) کتب فارسی

۱. اسلامیه، حمید رضا، نگاهی به تعلیم و تربیت در سیره ی نبوی، تهران سازمان بسیج، ۱۳۹۲
۲. ابراهیم زاده، عیسی، فلسفه تربیت، تهران: دانشگاه پیام نور، 1383
۳. ابوطالبی، مهدی، تربیت دینی، قم، مرکز انتشارات موسسه ی آموزشی و پرورشی امام خمینی ۱۳۹۱،
۴. امامی نائینی، مهرگان، آموزش مسائل جنسی به کودکان و نوجوانان، نشریه ی طبیب مردم ۱۳۹۰
۵. اوحدی، بهنام، تما یلات و رفتارهای جنسی انسان، تهران، ناشر مولف، چاپ دوم. ۱۳۹۳
۶. ثابت، حافظ، تربیت جنسی در اسلام. جلد هفتم، قم: انتشارات موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره). ۱۳۸۱
۷. علم الهدی، جمیله، اهداف تعلیم و تربیت در اسلام، تهران: موسسه پژوهش و برنامه ریزی، 1386
۸. غزالی، ابوحامد، کیمیای سعادت. به کوشش حسین خدیو جم، تهران: انتشارات علمی فرهنگی، جلد یکم. ۱۳۸۹
۹. فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی، مبانی، اصول و روش ها، از منظر قرآن و حدیث، چاپ سوم، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۸.
۱۰. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه (بی چا)، تهران، دارالاسلامیه، ۱۳۷۰ ش.
۱۱. والنثیا میخائیلو ونالاپیک و واسیلی دمیتیری یویچ، کاجتکوف، روان شناسی و تربیت جنسی کودکان و نوجوانان، محمد تقی زاده، چاپ دوازدهم، تهران، افسون، ۱۳۸۱ ش.

ب) عربی

۱۲. احمد بن محمد الشیبانی، مسند أحمد، بی چا، بیروت، دار صادر، ۱۳۸۹
۱۳. ابن بابویه القمی، محمد بن علی، من لایحضره الفقیه، تحقیق: علی اکبر الغفاری، قم، موسسه النشر الاسلامی. ۱۳۸۵
۱۴. الكلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، بی چا، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۷
۱۵. طوسی، ابوجعفر محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، تهران، ناشر: دار الکتب الإسلامیة، ۱۳۸۴

ج) مقالات

۱۶. افشاری، محمدحسین، تربیت جنسی کودک در روایات اهل بیت (ع)، مجله حدیث و اندیشه، شماره 20، ۱۳۹۴
۱۷. رستمی، محمد، بررسی دیدگاه دانشجویان درباره چگونگی افزایش آگاهی جنسی جوانان دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه دومین کنگره خانواده و مشکلات جنسی تهران: دانشگاه شاهد. ۱۳۸۴
۱۸. دواپی، میثم، تربیت جنسی در اسلام پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد، ۱۳۸۹
۱۹. ستوده نیا، محمدرضا، رضانی، ملیحه، بررسی روش های . تربیت جنسی در قرآن باتاکید بر رویکرد روانشناسی شناختی "مجموعه مقالات نهمین همایش ملی اشراق اندیشه مطهر، خانواده و تربیت جنسی. ۱۳۹۴
۲۰. فرمهینی فراهانی، محسن، دیدگاه اسلام در مورد تربیت جنسی و ارائه رؤس مطالب برای انواع آموزش در کتب درسی تهران مرکز مطالعات تربیت اسلامی معاونت پرورشی وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۰
۲۱. متقی فر، غلامرضا، کاووشی در باب آموزش جنسی در مدارس، مجله معرفت، شماره ۴۲. ۱۳۸۷
۲۲. محمدقاسمی، حمید، اخلاق جنسی از دیدگاه اسلام، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق، ۱۳۹۴
۲۳. مقدادی، محمد مهدی و جوادپور، مریم، پیشگیری از آسیب های جنسی کودکان در اسلام ، اخلاق ، زیستی، سال هفتم، شماره ۲۳. ۱۳۹۶
۲۴. نصیری، یوسف، جعفری، ابراهیم، درآمدی بر مبانی تربیت جنسی در تربیت اسلامی ، فصلنامه مطالعات اسلامی در تعلیم و تربیت شماره ۱، ۱۳۸۹